

Dávid András

A KEREKES IZSÁK CÍMŰ ÉNEK MAGYAR–DÉLSZLÁV VONATKOZÁSAIRÓL

1.

1.0. A *Kerekcs Izsák* (vagyis: a háznépe védelmében elesett hős) címen ismert, XVIII. századi eredetű ballada hősének¹ azon régebbi, irodalmi igényű alkotásaink egyike, amely délszláv vonatkozásai folytán már eleve is kiválthatja a magyar–délszláv kapcsolattörténeti kutató érdeklődését. Kiválthatja pedig annál is inkább, mert olyan kapcsolatokra utaló szövegünk, amelyben a délszláv személyeknek jelentős vagy éppenséggel főszerep jut, egészen a XVIII. századig, vagyis a szóban forgó szöveg megjelenési időpontjáig, csak elvétve fordul elő.

Ugyanis a XV. sz. végén a félig-meddig ismert azonosságú Gregori(us) töredékesen fennmaradt énekében megverseli a délszláv Jaksics Demeter vesztét. A következő század elején (ti. 1515-ben) Szabatkai Mihály (Mikhael de Sabatkke) a horvát-szlavón bán, Berisló Péter (Petar Berislavić) támogatása ügyében agít egy deák típusú versben. A XVI. sz. közepén Tinódi Sebestyén portrészzerűen örökít meg Erdéli históriájában egy korabeli hiteles személyt, a hegedülés rác módjában kiváló Kármán Demetert; majd Zrínyi Miklós a XVII. sz. közepe (1645/46) tájáról való Szigeti veszedelmében, a magyar és török személyek (hősök) mellett, délszlávokat is (Deli Vid, Radován Andrián, Stipan Golemi, Patics Péter, Papratovics Farkas...) szerepeltet.

S a XVIII. sz. elejéig, vagyis a *Kerekcs Izsákról* szóló ének megjelenéséig, lényegében ennyi a délszláv szereplő irodalmi alkotásainkban.

Népballadánkban valóságos fehér holló a délszláv szereplő, amilyen például a Gyönyörű Bán Kata balladánkban² a tipizált Fekete Rác Pétör és a Szomszéd legény Gyurka címűben a „gyöngye rác menyecske”.

1.1 E vázlatos áttekintés után úgy véljük, joggal vonható le az a következtetés, hogy a *Kerekcs Izsákról* szóló ének méltán tarthat igényt a kapcsolattörténeti vizsgálódásra, már annál a ténynél fogva is, hogy nép- és műköltészetünkben a XVIII. századig eltelt időszakban a délszláv személyeket szerepeltető gyér számú alkotások egyike. A kapcsolattörténeti kutatók figyelme azonban ennek ellenére sem irányult rá ténylegesen, ami ismételten indokolja a vele történő ilyen vonatkozású foglalkozást.

1.2 Nyomban el kell mondanunk, hogy mégsem ez a két körülmény jelenti a döntő érvet, amiért szövegünk föltétlenül megérdemli a magyar–délszláv kapcsolattörténeti szempontú vizsgáladást. A felsoroltak mellett ugyanis két olyan újabb érv is fölmutatható, amelyek mindegyike jóval nyomósabb a már említetteknel.

1.3. Az első arra vonatkozik, hogy énekünkkel egyidőtáiban keletkezett egy szerb nyelvű epikus ének is (a Bačke kiridžije című), amelynek eredetije Vitkovics Mihály (1778–1829) 1827-i magyar nyelvre (Bácskai népdal címmel) átültetett közlése után elveszett ugyan, de (1854-ből származó) megőrzött változatról tudjuk, hogy a korabeli Magyarországon, Szerémség területén (Vrdnikben) jegyezték föl; és másutt, ti. más délszláv lakta területeken mindmáig ismeretlennek bizonyult. Már azt a körülményt is, hogy a szerb ének egyidőtájt (Vitkovics állítása szerint 1705-ben) keletkezett a magyar Kerekes Izsákról szóló énekkel, mindenképpen szem előtt kell tartani. Annál is inkább, mert a szerb „balladaszerű ének” egy a Kerekes Izsákban ecsetelt szerb–magyar harci panorámához hasonló képet örökít meg, amely magyar–szerb összetűzést fest, és több szempontból is a magyar balladában megörökített történet párhuzamos ellentétpárját fejt ki.

1.4. Második érvünk pedig az, hogy a Kerekes Izsákról szóló énekben délszláv szereplők, ösköltészeti magyar motívumok és formulák kerültek egyazon éneképitmény födele alá, egymás mellé és ötvözödtek össze (tudomásunk szerint) a magyar–délszláv kapcsolattörténeti anyag egészen kivételes jelenségévé. A XVIII. századi szerb és magyar személyek, valamint a honfoglalás előtti múltra tekintő magyar ösköltészeti építőanyag kelléktárának együtteséből ilyenképpen lombosodik ki a magyar–szerb költészeti érintkezés párját ritkító tünete és példája.

Szabadjon tehát úgy vélekednünk, hogy e két utóbbi mozzanatban van annyi érvi erő, amely indokoltta teheti a Kerekes Izsák nevéhez fűződő magyar balladás hősének délszláv–magyar kapcsolattörténeti szempontú vizsgáladatát.

2.

2.0. Induljunk ki a magyar énekből. Mindenekelőtt íme a teljes szöveg:

KEREKES IZSÁK

- Hallottad-e hírét a híres Szebennek,
A híres Szebennek s a híres Mohának,
A Mohában lakó Kerekes Péternek,
S Kerekes Izsáknak, ő felnött fiának?
5. Ez egyszer ittason ment a istállóba,
Ott is lefeküvék a lovak jászlyába.
Egyszer csak kimene az ő édesapja

- A tornácba, s lenéz onnan a határra.
Hát bizony jődögel nagy fekete sereg,
10. Úgy látszik messzünnen, mint a setét felleg,
Nem tudják, miféle, kuruc-e vagy labanc,
De mégis gondolják: a szebeni rácok.
Ekkor csak lemene Izsák édesapja
A lovak jászlyához s ilyen szókkal mondja:
15. Kelj fel, fiam, kelj fel, jó Kerekes Izsák!
Mert bizony jődögel nagy fekete sereg,
Úgy látszik messzünnen, mint a setét felleg,
Nem tudjuk, miféle, kuruc-e vagy labanc,
De mégis gondoljuk: a szebeni rácok.
20. Ekkor megfordula az első álmából,
De mégsem kele fel a lovak jászlyából.
Másodszor kimene az ő édesanyja,
S ilyen szókkal költi igen hamarjába:
Kelj fel, fiam, kelj fel, jó Kerekes Izsák!
25. Mert bizony jődögel nagy fekete sereg,
Úgy látszik messzünnen, mint a setét felleg,
Nem tudjuk, miféle, kuruc-e vagy labanc,
De mégis gondoljuk: a szebeni rácok!
Ekkor megfordúla második álmából,
30. De mégsem kele fel a lovak jászlyából.
Harmadszor kimene szép gyönyörű mátka
A tornácba, s mindjárt lenéz a határra.
Hát jó az ellenség igen hamarjába,
És leszalada ő a lovak jászlyához,
35. És így kezd beszélni a kedves urához:
Kelj fel, szívem, kelj fel – itt van az ellenség!
Nem tudjuk, miféle, kuruc-e vagy labanc,
De mégis gondoljuk: a szebeni rácok!
És ekkor felugrék jó Kerekes Izsák,
40. Igen hamarjába a lovát kihozák,
Felköté a kardját mindjárt oldalára,
S felfordula szépen jó barna lovára,
És visszatekinte, s ilyen szókkal beszélt:
Kiontatom vérem apámért, anyámért,
45. Megöletem magam szép gyűrűs mátkámért,
Meghalok én még ma magyar nemzetemért!
E szók után lovát sarkantyúba kapja,
S az ellenség felé nagy bátran ugratja:
Hát, jönnek a rácok, ő meg előttök van,
50. Kard-emelve vágdat, igen iszonyúan.
Add meg magad, add meg, jó Kerekes Izsák!
A rácok előre neki azt kiáltják
Látjuk, hogy vitéz vagy, de csak egyedül vagy,

- A reménység téged most mindjárt itthagyj,
Akármint mesterkedj, a mi kezünkbe vagy!
55. Mit adok rajtatok, ha egyedül vagytok!
Kard nem jár meg engem, akármint vágjatok!
Mond Kerekes Izsák, s vagdal jobbra-balra,
Hullatja a rácot a kardja egy-másra.
Egy elémentébe gyalogösvényt vága,
60. És visszajöttébe szekéruat nyita,
De ekkor megbotlék a lovának lába,
Ő meg a lováról a földre borúla.
Jó Kerekes Izsák így járt a lovával,
A rácok pediglen karddal és dárdával
65. Vágják-ölik ötöt, s mindaddig göbődik,
Amíg egyet sem rug s nem is vergőlődik.
Igy pusztították el Kerekes Izsákot,
Aki a kardjával levága sok rácot.⁴

2.1. Ez a szöveg első ízben (csaknem egy és egynegyed századdal ezelőtt) a pesti *Koszorú* c. folyóiratban jelent meg 1865. január 8-án. Följegyzési helyeként a nem eléggé pontosítható Székelyföld szerepel. Egyébként *Kríza János* (1811–1875) jelentette meg, ám az esetleges énekmondó személyére, a följegyzés helyére és időpontjára vonatkozó adatok híján és az ugyancsak esetleges dallam rögzítése nélkül.

A közelmúltig ez a Kríza-féle közlés invariánsnak számított a szakirodalomban, míg a jeles magyar balladakutató, *Vargyas Lajos* meg nem jelenti a Magyarország középső részén (Nagyiván, Heves megye, a 93 esztendő Kovács László ajkáról) 1951-ben följegyzett, eleddig egyetlen változatot.⁵

Az énekről első ízben 1872-ben *Thaly Kálmán* (1839–1909) értekezik,⁶ s a kuruc költészet darabjai közé sorolja. Véleménye szerint a Kerekes Izsákról szóló ének a kuruckori harcok egyik hiteles eseményén alapszik, bizonyára Szeben várának 1705-i vagy 1707. évi ostromához fűződően, aminek alapján nem is sorolja a szóbeli provenienciájú alkotások közé.

A múlt század végén ténykedő, éles szemű *Gyulai Pál* (1826–1909) tekintete azonban nem siklik el az ének olyan motívumai, illetve formulái fölött, amilyen a „gyalogösvény – szekéru”, a hős háromszori ébresztése, valamint az egymagában harcoló hős motívuma. Gyulai mindennek alapján már ekkor azon a véleményen van, miszerint az ilyen motívumok a magyar szóbeli költészet jellemzői.

Századunk első évtizedeiben akadt azonban olyan vélemény is, mely szerint a Kerekes Izsákról szóló ének valójában a vándorénekesek egyedülállóan fennmaradt alkotása a XVIII. sz. elejéről.⁷ Újabbán viszont arra figyeltek föl, hogy a Kerekes Izsák lovának megbotlásával kapcsolatos motívum betyárballadánkban fordul elő, megkülönböztető figyelmet pedig azért érdemel, „mert a hősénekekben hasonlóképpen megtalálható”.⁸

2.2. Legújabbán már fölmerték az ének kivételes folklorisztikai jelentőségét.⁹ Ennek tükrében állítható, hogy e „népballadánknak” nincs is közvetlenül

kimutatható európai rokonsága, ugyanakkor azonban korrelatív számai a manyisi és karakirgíz epikus, illetve hősi énekek irányába indáznak. Ilyen távlatból vizsgálódva, immár elmondható, hogy énekünk alapszövetének bizonyos elemei keleti forrásvidéket jeleznek, s így meglelhetők a pannóniai honfoglalás előtti idők ősi magyar epikus hagyományanyagában. Elmondható továbbá az is, hogy ennek a tágabb értelemben fölfogott epikai mesealpnak a váza és építőanyaga a múltban több ízbeni aktualizáláson esett át, más-más hősök személye mellé szegődve (amint a legutóbb följegyzett és eleddig egyetlen változat példája is bizonyít), hogy egy késői időpontban, ti. a XVIII. sz. elején végül is Kerekes Izsák személye mellett állapodjon meg.

Föltételezhető, hogy a korrelatív szálok kapcsán érintett manyisi epikus hagyomány a török etnikumú népek epikájának forrásvidékéről ered, jóllehet ugyanakkor annak a lehetősége sem rekeszhető ki, hogy ezek az ilyen epikus elemek a magyar ősköltészeti hagyományba több ízben is éppenséggel a török etnikum epikájából jutottak be közvetlenül, méghozzá elődeinknek a IX. századi pannóniai letelepedését megelőző, meglehetősen hosszú időszakban. Ilyen alapon látszik valószínűnek, hogy ezen ősi elemek aktualizálása Kerekes Izsák személye kapcsán az ilyen tematikájú epikus ének hosszú megléte után játszódott le, és hogy csak jóval később alakulhatott át „népballadává”, méghozzá egy olyan időpontban, amikor monumentális klasszikus balladánk már rég kialakultak.¹⁰

2.3. A kiváló romániai magyar folklorista, *Faragó József* kutatásai nyomán megállapítást nyert az a tény, hogy Kerekes Izsák hiteles személy volt, hogy a nagymohai nemes *Kerekes* család sarja, aki 1704. június 20-án egy összetűzésben esett el; és hogy a „ballada” szövegszerű megfogalmazása bizonyára közvetlenül a gyászos kimenetű összetűzés után történhetett.¹¹

2.4. A Kerekes Izsák hősi elését ecsetelő epikus ének nyilvánvaló eltéréseket mutat a klasszikus magyar népballadáktól, amelyek lényegében a XVI. sz. végéig mutathatók ki, és amelyek az egyén és társadalom síkján lejátszódó összeütközés jelenségét örökítik meg. Ilyen jellegű konfliktusra pedig akkor kerül sor, amikor az egyén ellenszegül bizonyos társadalmi, közösségi normáknak. Tárgyalt énekünkben viszont nem erről van szó. A hősepikára jellemzően ugyanis az egyén és közösség viszonylatában teljes az összhang, énekünk pedig valójában az egyéni, a személyes bátorság és hősiesség dicshimnusza; az áldozat tudatos vállalása, hogy éppenséggel eme áldozat útján csorbítatlan maradjon mind a családnak, mind pedig magának a hősnek a becsülete. Már ilyen sajátosságai révén is a Kerekes Izsákról szóló éneket a hősi epika anyagához sorolhatnánk. Így viszont nem lehetünk túl messze az igazságtól, ha arra a föltevésre alapozunk, hogy egy már meglévő keretbe, egy már előzetesen kialakított epikus mesevázba, utólag jutott be Kerekes Izsák neve, ami kétségtelenül kisebb-nagyobb jelentőségű változtatásokkal, módosításokkal járhatott. Az esemény helyi jellege és jelentősége viszont magyarázatul szolgálhat arra, hogy az ének miért nem terjedt el, miért nem vált (más balladáinkhoz hasonlóan) népszerűvé.

2.5. Most pedig néhány szót a ballada alapmotívumairól.¹²

A szöveg a hallgatók megszólításával kezdődik, s mint kezdőformula meg-

előzi a sajátos, epikus és balladai motívumokat, és jelenléte írott irodalmunkban a XVII. sz. második felétől mutatható ki.

– Az első tényleges epikus motívum a *hősi álom*ra vonatkozik, amely egy régés-régi, immár elhalványult motívum kései csökevényeként hat. Énekünk esetében a főhős ittas állapotban látott álmáról van szó, ami viszont a magyar hősi epika anyagára figyelmeztet, és amelyre (a többi motívum vázlatos áttekintését követően) tüzetesebb bemutatása céljából utóbb visszatérünk.

– Az *alvó hős ébresztése* képezi sorrendben a következő motívumot, s mondhatni, ez teszi az ének fő részét, hiszen az ének anyagának csaknem a felét öleli föl (33:69). Ebben a részben jelennek meg egyébként az olyan nagy régiségre utaló szerkezetek (formulák), amilyen a „nagy fekete sereg”, amely ugyancsak archaikus hagyományelemekre utal, és nem zárható ki, hogy ősköltészeti hagyományainkhoz vezet. A régi magyar irodalomban ez az elem a XVI. században mutatható ki. A hős háromszori keltegetése ugyancsak az ősi epikus hagyományra figyelmeztet, a népköltésben viszont ez a formula a XVI. sz. második felétől követhető nyomon.

– A harmadik motívum a *főhős készülődésére* vonatkozik az *összeütközés előtt*. Énekünkben ennek a készülődésnek igen részletező leírásával találkozunk, ami pedig lényegi eltérés a balladai tömörségtől. Ez egyébként rendszeresen előforduló motívum az obi-ugorok epikus hagyományában, jóllehet a közismert európai eposzokban is megtalálható. A szóban forgó motívum vizsgált énekünkben föltehetően a régi magyar hősepika reminiscenciája, ám a szövegünkben szereplő megfogalmazás irodalmunkban csupán a XVI. és XVII. századi alkotásokban mutatható ki. A régi magyar irodalom XVI. századi, ún. történeti énekeiben föltűnnek e motívum elemei, míg a következő évszázadban termékeny gyakorisággal jelennek meg, különösképpen a katonanépekben.

– A *főhős párbeszéde az ellenséggel* közismert és az európai meg az ázsiai népek epikus hagyományaiban széltében elterjedt motívum. A hősepikának valójában kötelező motívuma, így értelemszerűen föltételezhető, hogy a magyar ősköltészetnek is kelléke lehetett, de az énekünkben szereplő megfogalmazás újabb időkből eredeztethető.

– A *főhős harci összetűzése az ellenséggel* motívumként az igazi balladákban ismeretlen a már előbb érintett okokból. Jegyezzük meg ezen a helyen is, hogy az eddigi kutatások egybehangzóak e motívum egyik jelentős formulája értelmezésében. Azzal a formulával kapcsolatban ugyanis, amely a hősnek az ellenség soraiban végzett iszonyú pusztítását eseteli, aki ti. „Egy eleméembe gyalogösvényt vága./ És visszajöttébe szekérutat nyita.”

Az egybehangzó kutatási eredmények és nézetek arra vonatkoznak, hogy e formula a magyar hősi epikából származtatható, azzal a megszorítással, hogy esetleg kölcsönzés eredménye is lehet a török népek hősepikájából, aminek viszont legkésőbb a tatárjárásig, tehát a XIII. sz. első feléig kellett lejátszódnia, amíg e népekkel még lehetett közvetlen érintkezés.

– A *hős lovának megbotlására és a lovas elestére* vonatkozó motívum a legzetesen nemzetközi kelléktárból való.

– A *záró formula* írott irodalmunkban igen gyakori megoldásként szerepel,

előfordulása tételesen is kimutatható a XV. és a rá következő két század folyamán a hivatásos énekeseknél. Előbbi korokba történő visszavetítésének nem sok realitása lehet.

Balladás hősénekünk bevezető és záró formulája viszont a XVII. sz. második feléből eredeztethető.

2.6. A motívumok és formulák rövid áttekintése után nyilván leszögezhető, hogy zömük (a XIII. sz. első felére visszavezethető „gyalogösvény – szekérút” formula kivételével) tartalmi és stílári jellege alapján jórészt egybeesik éneünk keletkezési idejével, amely – mint már előzetesen is történt rá utalás – 1704-hez, vagy a közvetlenül ezt követő évekhez köthető.

2.7. Most pedig, amint előzetesen jeleztük is, némileg részletesebben szólunk a hős álmával kapcsolatos motívumról.

A hősnek az ének elején szereplő álma igen archaikus motívum, ennél fogva nagy földrajzi térségen mutatható ki, számos nép hagyományában (pl. a mongol és a jurák-szamojéd, vagyis nyenyec hősi énekekben; a szelkup, vagyis chanti-szamojéd énekek bevezető motívuma, gyakori a manysi és chanti énekekben, föltűnik a török etnikumú népeknél, tehát: a jakutoknál, valamint az abakán tatároknál, vagyis hakaszoknál; az európai népeknél meg többek között a görög és román népballadákban, a délszláv epikus énekekben; a sumér mitológikus eposzban, az Enki és Ninmahban; és végül ebbe a kategóriába sorolható a magyar Kerekes Izsák hősi álma is).

Nem zárható ki az sem, hogy a hősi álmot motívuma egy, az előbbieken vázoltaknál is régebbi rétegre vezethető vissza, ti. hogy gyökereiben addig a mitológikus rétegig nyúlik vissza, amely megelőzte a hősepikának azokat a változatait, amelyeket itt érintettünk.

2.7.1. A hős álma egyébként a nyugalom képlete, az egyetemes, a háborítatlan, a teljes összhangú élet kifejezése. Ezt az idilli nyugalmi állapotot egyszerre valamilyen ellenkező előjelű cselekmény zavarja meg, amely ellenséges telítettségű, hiszen meg akarja törni a harmonikus békességet, az élet nyugalmas menetét. A főhősre ilyen körülmények között rákényszerített cselekvés az előbbi nyugalmas összhang újbóli visszaállításának a funkciójában jelenik meg, és számos hősi eposzban a főhős dolgavégzetten ismét álomba merül, miután a teljes összhangú nyugalom újból helyreállt.

2.7.2. Miután valaki ellenséges, provokatív szándékkal lép a színre, az alvó hőst föl kell ébreszteni, s így egy újabb motívum bevonására kerül sor, ti. a hős ébresztésének a motívumára. Amikor pedig az ébresztés (amely rendszerint több ízben ismétlődik, balladás hősénekünkben például három ízben) bizonyos nehézségek árán sikerrel jár, a hős cselekvése tehát arra irányul, hogy megghiúsítsa a nyugalom megbontását fenyegető veszélyt.

2.7.3. Az ének elején és záró részében szereplő álmotívum mellett föltűnnek e motívum származékai is, amilyen a hős álma leányrablás után (amint az a magyar Molnár Anna c. balladában vagy a Banović Strahinja c. délszláv epikus énekekben is előfordul), valamint az ittas hősök álma.

2.7.4. Az énekekben szereplő többi érintett motívumról elmondható, hogy egy részük a magyar ősköltészetre utaló elemeket villantja meg, de balladás hősénekünkben történt kiképzésük, megfogalmazásuk késői eredetű. Így,

amikor az ének törzséről lefejtettük azokat a rétegeket, amelyek – az előzetes kutatások tanúsága szerint – XVI. és XVII. századi eredetűek, egyedül a hősi álom motívuma maradt meg, s ez az a vörös szál, amellyel ez a késői, XVIII. századi balladás hősének genetikailag kötődik a pannóniai honfoglalás előtti idők magyar hősepikájához.

A Kerekes Izsákról szóló ének tehát egy hosszú fejlődési-alakulási folyamat késői állomása, végső stádiuma. És ilyen értelmű végállomásként, amely csupán a XVIII. sz. elején öltött testet, természetyszerűen magán viseli a hanyatlás, a dekadencia kétségtelen jegeit is.

3.

3.0. Lássuk most a magyar ének szerb nyelvű párhuzamos ellentétpárját, méghozzá publikálási sorrendben. Először tehát a Vitkovics-közölte magyar nyelvű fordítást, majd pedig *Milica Stojadinović Srpkinja* följegyzését, a mindmáig egyedülálló változatot:

Bácsi szekeresek útra indulának
Bácskai népdal, 1705

Bácsi szekeresek útra indulának,
Útra indulának Eger tájékának.
Közöttük volt Palkó maga szekerevel,
S ím jó a magyarság erős seregével.
Magyarság serege szóla ő hozzájuk:
– Bácsi szekeresek! Hova utaznátok?
Akartok-e velünk egy útra indulni,
Avagy mint ifiak akartok elhullni?
– mint ifjak akarunk – mondának – elhullni,
Mintsem tiveletek egy útra indulni.
Bácsiak ezt mondván, mind harcra kelének.
A magyarok még egy legényt sem veszének.
A bácsiak közül elhulltak mindnyáján,
Csak Palkó ugrott el tüzes paripáján.
Ebédig vágatva ért el Jankovára,
Hol ifjak táncolni mentek a piacra.
Kerék-táncba beáll ő is táncolgatni,
De kezd a táncot fonákra forgatni.
Megereszti hangját siralmas nótára,
S így kezd énekelni szívek fájdalmára:
– Amely anya fíját Egerbe ereszté,
Haza őt ne várja, nem jó vissza többé.
Elhulltak ma, el, az ifjú szekeresek,
Élőt már ököztük hijába keresek.
Amely hóg a bátyját útra készítette,

Ingujjra a rózsát hijában tűzgette.
Nem fogja az inget már bátyja hordhatni,
Nem fogja ifiú testén elkoptatni.
Amely mátká útra készíté kedvesét,
Pávatoll-szedésben ne fárassza kezét,
Mert azzal kedvesét, bármiként hajházza,
Ebben az életben már fel nem cifrázza.
Tápláljátok hát ősz anyák! magatokat,
Bennünk ne vessétek bizodalmatokat.
Kitől az ő sólyom madara elröpült
Vissza nem röpül az, szárnyat vesztett s eldült. ¹³

Podigle se kiridžije bačke

Podigle se kiridžije bačke,
Podigle se Jegru na kiriju.
Međ njima je kiridžija Janko,
Nji' susreta silna Madžarija,
Oružana oružijem bojnim;
Kiridžije ništ od tog nemaju,
Do prutiće i tanke kamdžije.
Besedi im silna Madžarija:
„Oj Boga vam, kiridžije bačke!
Il' volete s nama putovati,
Da čekamo po drumovi plena,
Il' volete ovde poginuti,
Jer nam vaši konji potrebuju?“
Al' besede kiridžije bačke:
„Mi volemo ovde poginuti,
Nego s vama sramno putovati.“
To rekoše, na boj nastadoše,
Bojak biše, pa svi izginuše;
Samo osta kiridžija Janko.
Ne bi ni on izno živu glavu,
Da ne bija logova žerava.
Kad on jadan stiže selu svome,
Al' u selu divno kolo igra.
On se hvata u to kolo divno,
Pa okreće kolo naopako,
I zapeva pesmu na zapevku:
„Koja ljuba opravila vojna,
Opravila Jegru na kiriju,
Nek ne čupa paunova perja,
Jer ga s njime nakititi neće;
Koja seja braca opravila,

Nek ne veze tanane rukave,
Brat se s njima ponositi neće;
Stare majke, ranite se same,
Od koje je soko odletio,
Više joj se povratiti neće,
Sinoć su mu opanula krila!¹⁴

3.1. Vitkovics fordítását a pesti Aurórában 1827-ben jelenti meg, *Milica Stojadinović Srpkinja* (1830–1878) pedig huszonzét esztendővel később, 1854-ben jegyzi föl *Fruška gorában 1854* c. naplójában,¹⁵ miután egy Ruža nevű napszámos asszonytól hallotta, aki nála szöveget kapált. Az énekkel egyébként igen részletesen foglalkozik *Magdalena Veselinović Šulc*. Ő nevezi „balladás énekek”, s a kuruc-labanc ellentéteket vizsgálva, utal a Kerekes Izsákról szóló ének lehetséges párhuzamaira.¹⁶

3.2. A szerb énekben mindenekelőtt a névtelen bácskai szekeresek jelentős száma szerepel, közöttük pedig Janko (Vitkovicsnál Palkó) név szerint is, ti. ő fog majd – paripájának köszönhetően – egyedül megmenekülni, és a hozzátartozóknak hírül vinni a többi szekeres elestét. Az ének legelején arról is értesülünk, hogy a szekeresek fuvarozás céljából Egerbe tartottak. Így találkoznak tehát a magyarok hatalmas, harci fegyverrel felszerelt csoportjával, míg nekik csupán vesszejük és vékonyka ostoruk van. A magyarok csatlakozásra szólítják őket, hogy közösen menjenek az országutakra zsákmányszerzésre, ellenkező esetben el kell esniük, mert a magyaroknak szükségük van a szekeresek lovaira. Ez a lovak föltétlen igénylésére utaló mozzanat nem található Vitkovics szövegében, ám az ő fordításából értesülünk arról, hogy az élve maradt szekeres Jankovácra vágat a történetek hírével, míg ez az adat a szerb nyelvű változatból hiányzik; ott egyszerűen faluról van szó.

A magyar énekben az egyik oldalon egy szál magában áll Kerekes Izsák (paripán és fegyveresen), a másikon meg „a szebeni rácok” (karddal és dárdával fölfegyverzett) sokasága, amely olybá tűnik, mint egy „nagy fekete sereg”. S ahogyan a szerb énekből nyilvánvaló, hogy a magyar portyázók és a szerb szekeresek összecsapása valahol Jankovác és Eger között történik, a magyar énekből is megtudható, hogy a szerbek Szebenből érkeztek, s hogy Izsákkal Szeben közelében (a Kőhalomtól 20 km-nyire nyugati irányban levő) Nagymohában, illetve amint az ének mondja: „a híres” Mohában roppantak egymásnak.

3.2.1. *Milica Stojadinović Srpkinja* szövegközlése a hagyományos szerb népi verselésmódot követi, ti. szakozatlan, rímtelen tizesekben szerepel: Vitkovics átköltése viszont páros rímű tizenkettesekben ölt magyar nyelvű köntöst. A Kerekes Izsákról szóló magyar balladás hősenek ugyancsak páros rímű (a 69 sorból 58 a rímes) tizenkettes kiképzésű, és Vargyas közlésétől¹⁷ eltérően gyakran szakozott tagolással szerepel a különböző kiadványokban.

3.3. Magyar kurucok és szerb labancok összetűzése a XVIII. század elején nem volt ritka eset, s erről az egymással szembeni pozícióról, amely a magyarok Bécs-ellenességén és a szerbek Bécs mellettségén alapult a magyar kuruc énekek (pl.: Rákóczi Ferenc emlékezete, Siralmas ének az szömörei harcrul, Szatmár vára megvételéről, Vak Bottyánról való ének, A szegénylegények éne-

ke, Vitézlő Bezerédy éneke stb.)¹⁸ és a délszláv epikus énekhagyomány számos darabja (pl.: az *Erlangeni kéziratban*: Ni zorice ni bijela danka; *Valtazar Bogišić* gyűjteményében: Kako kralj Rakocija pogibe na Mukaču, vagy: od Beča cesar, Petar od Moskova... osvojiše Biograd; *Vuk Karadžićnál*: Boj Aradjana s Komadincima; *Kosta Hörmann* kollekciójában: Zarobljenje Rakocija bana na Mrkalju, vagy: Dženan buljuk-baša i Rakocija stb.)¹⁹ tanúskodik.

Szóban forgó két énekünk alapvető táptalaja nyilvánvalóan ez a tágabban értelmezett szerb–magyar konfrontáció, amelynek egyedi illusztrációi két énekünkben is megfogalmazást nyertek.

3.3.1. Mármost az a kérdés merülhet fel, mennyire azonos a funkciója a két éneknek, s mennyire ösztönözhetette kölcsönösen egymást ezen énekek kiképzésében a magyar, illetve a szerb részen immár meglevő költői gyakorlat.

Annyi nyilvánvaló, hogy mind a magyar, mind pedig a szerb ének kettős funkciót tölthetett be, ti. mindenekelőtt és elsősorban az esemény nyomán kelt hír közlését; ennek keretében meg az esemény hordozóinak méltó (verses) meggyászolását, vagy mondjuk így: elsiratását. Ez a gyakorlat otthonos mind a két nyelven, mind a két irodalomban, s délszláv–magyar reláción nem mondható ritkának a szüzsék és motívumok kölcsönös cseréje sem. Esetünkben erre meglehetett úgymond minden föltétel, amilyen ti. a két ének cselekményének legalábbis közel egyidejű lejátszódása és megéneklése a korabeli Magyarország területén; majd pedig az, hogy mindkét esetben magyarok és szerbek egymásra zúduló összecsapása képezi az ének tárgyát. (Megjegyzendő azonban, hogy a szerb énekben egyértelmű az összecsapás oka, ti. a szerbeknek vagy mindenes-tül kell a magyarokhoz csatlakozniuk, vagy ellenkező esetben el kell esniük, mert a magyaroknak szükségük van a szerbek lovaira. A magyar énekben a „nagy fekete sereg” módján érkező „szebeni rácok” eleve ellenséges előjelű jövevele megokolatlan, és Kerekes Izsáknak közvetlenül az összecsapás előtti szónoklása „Kiontatom vérem apámért, anyámért, ...” a szerb énekkel szemben patetikussá teszi, jöllehet ezt követően is változatlanul homály födi a „szebeni rácok” érkezésének tényleges okát, főként pedig azt, milyen veszélyt jelentettek Kerekes Izsák számára; vagyis milyen töltésű volt ténylegesen is a közöttük izzó ellenségesség.) Elvben a föltételek megvoltak tehát arra, hogy a versépitkezés mindkét részben a kölcsönösség valamilyen közvetlen impulzusai nyomán valósuljon meg. Van-e, lehet-e azonban erre valamilyen megbízható, helyesebben elfogadható támasztékunk is?

3.3.2. Ezt megválaszolandó, kíséreljük meg a motívumok és formulák összevetését a két énekben.

A magyar énektől eltérően a *Bácskai népdal*ból hiányzik a hallgató közönség megszólítása, és a cselekmény valójában „in medias res” kezdődik. A hősi álomra vonatkozó motívum ugyancsak hiányzik, s ennél fogva nem szerepel az alvó hős ébresztésének motívuma sem. A főhős készülődése az összecsapásra nincs meg a szerb énekben, csupán az ellenséggel folytatott párbeszéddel kapcsolatos motívum az első, amiben a két ének hasonló megoldást követ.

A főhős (a szerb énekben: a hősök) harci összetűzése az ellenséggel a második párhuzamosan szereplő motívum. A motívumok kidolgozása azonban figyelmet érdemlő eltérést mutat. A balladaként kategorizált magyar énekben ez

a motívum jelentős terjedelmű kidolgozásban szerepel. Kerekes Izsák – amint már jeleztük is – szónokol, aztán az ellenség felé ugrat, ott szópárbajt folytat ellenségeivel, majd a „gyalogösvény – szekérút” formula beiktatásával is a harci összetűzés igen plasztikus, érzékletes kidolgozása valósul meg.

Ezzel párhuzamosan a jogosan, találóan „balladás éneknek” mondott szerb darabban a harci összetűzés (jóllehet nem tekinthető balladai kelléknek) valójában balladai tömörséggel – mindössze három sorban – szerepel.

Ezt követően a hős lova jut szerephez. Kerekes Izsák esetében azzal, hogy megbotlik, amivel Hősünk sorsa végérvényesen megpecsételődik. A szerb énekben Janko a tüzes lógósnak (az énekben éppen ez a magyar kölcsönzó szerepel: *logov*) köszönhetően megmenekül, és viszi a hozzátartozóknak a gyászos hírt. A szerb ének ezt követő mintegy 16 sora a hír közlését tartalmazza, ami siratószerű megfogalmazást nyer, s erre az énekben is utalás történik („Megereszti hangját – ti. Janko – *sivalmas nótára*” – „I zapeva pesmu na zapevku:”).

3.3.3. A két éneknek motívumok tekintetében csupán két érintkezési pontja van, ám ezek (különösképpen a „gyalogösvény – szekérút” levonását követően) alapvetően nemzetközi gyakorisága semmiképpen sem nyújt alapot a szerb és magyar énekszerzők itt megnyilvánuló kölcsönösségéhez.

3.3.4. A két ének tehát egyazon időben keletkezett, mindkettő – s ebben a legerőteljesebb bennük a párhuzamosság, a hasonlóság – a XVIII. századi magyar–szerb kuruc–labanc ellentét talaján sarjadt. Ennek az ellentétnek a szelleme erjesztő kovásza lehetett az olyan jelentéktelenebb események megéneklésének is, amilyeneknek tanúi vagyunk egyrészt a szebeni rácok Kerekes Izsákra való rázúdulásában, másrészt meg az Eger környéki országutakon csatángoló magyar szegénylegények, illetve kurucok összecsapásában a jankováci szerb szekerekkel. Az általános párhuzamosság tehát ebből ered: közelebbi, szervelesebb (motívumbeli, verselési) párhuzamosság azonban nem mutatható ki.

A két ének, minden jelzett eltérése mellett is, ritkán egybehangzó költői dokumentuma az egyazon időben lejátszódó és a két népet kölcsönösen érintő események megörökítésének; még hozzá az olyan eseményekének, amikor éppenséggel az ellenséges szembenállás, a mindkét részről vérontással, fővesztéssel járó konfrontálódás nyer költői megfogalmazást. Röviden: magyar és szerb részen is a szembeszegülésből, sőt – a véres kimenetelű ellentétből jellegében és nyilván funkciójában is hasonló, egymással párhuzamos vers szublimálódott.

4.

4.0. Az eddig elmondottak összegezésésképpen elmondható tehát, hogy a XVIII. sz. elején létrejött egy *Kerekes Izsák* címen ismert magyar nyelvű balladás hősének, amelynek tárgya egy korabeli szerb–magyar összetűzés, s amelyben a nagyszámú szebeni szerbvel szemben áll a magyar Kerekes Izsák (akiről kiderült, hogy hiteles személy volt), s akit a szerbek (közelebről ki nem deríthető okokból) levágnak. Esetét a neve köré épített ének – nyilván az eseményt követően, valamikor 1704 táján – elmondja, illetve elsiratja.

A másik oldalon (Vitkovics Mihály tanúsága szerint) 1705-ből származik egy szerb nyelvű ének, méghozzá ugyancsak a korabeli Magyarország területéről (megőrzött egyedüli változata a Szerémségben, Vrdnikben került följegyzésre 1854-ben), más szerbhorvát nyelvterületen ismeretlen; és amelynek a magyar énekéhez hasonló a tematikája. Ebben a *Podigle se kiridžije bačke* c. „balladás énekben” a nagyszámú fegyveres magyar (főltehetően kuruc) portyázóval szemben állnak a fegyvertelen bácskai (jankováci) szerb szekeresek. Ezeket viszont a magyarok vágják le (miután nem hajlandók hozzájuk csatlakozni, a magyaroknak pedig szükségük van a szekeresek lovaira), a közülük hírmondónak csupán az egyetlen Janko (Vitkovics magyarra ültetett szövegében: Palkó) szekeres menekül meg.

Mindkét énekben a XVIII. századi magyar–szerb, kuruc–labanc alapú általános konfrontálódás egyedi költészeti vetülete valósul meg, közelebbi kölcsönösségi impulzusok a két ének kialakításában, minden elvi adottság ellenére sem mutathatók ki.

4.1. A *Kerekes Izsák* c. balladás hősenek hozadéka, a szerb párdarabban eleve megcsillanó és feltételezett érintkezési pontok híján is, olyan méretű, hogy a benne megőrzött jelenség alapján az ezer éves folyamatosságot is meghaladó magyar–délsláv kapcsolattörténet legelején – és nem csupán a XVIII. századi érintkezések keretében – is foglalkoznunk kellene vele, és helyét ott is számon kellene tartanunk.

Arról van ugyanis szó, hogy egy különösképpen nem is jelentős esemény kapcsán szerepelnek egy magyar énekben egymás mellett (pontosabban: egymással szemben) magyar és szerb személyek. Az énekben megörökített kapcsolat XVIII. századi, abból a századból való tehát, amelyet kapcsolattörténeti tudatunkban inkább egy Erlangeni Kézirat magyar vonatkozású énekanyaga, Kazinczy aktív fordítói rácsodálkozása a Hasszan aga hitveséről szóló „mennyei szépségű elégiára” vagy a jakobinus kapcsolatok jelensége fémjelez.

Ez a század azonban a magyar–délsláv kuruc–labanc síkú ellentétek jelenségét is ismeri, és balladás hősenekünk (akár a kuruc költészet vagy a délsláv epikus énekköltés számos darabja) ennek a jelenségnek a jegyében fogant, ezt visszhangozza századok múltán is. (Talán ezért is siklott el fölötte a kapcsolattörténeti kutatás „vigyázó szeme”.)

4.2. Van azonban ebben az énekben valami egészen más is. Olyan szikrája, olyan fénye van ugyanis ennek a jelentéktelen összetűzést ecsetelő darabnak, amely miatt akár csodálkozó, akár gyönyörködő tekintettel is bátran ráfeledkezhetünk. Régi és jóval régebbi kapcsolattörténeti fejezeteinkben, valamint az ebből a délsláv–magyar sorsközösségből teremtődött emlékeinkben–szövegeinkben is ritkán adódik ehhez fogható jelenség. Az ti., hogy egy valójában is hallatlan régiségű, a magyar ősköltészet kútforrásaihoz visszavezető alapokra épült rá a magyar–délsláv együttélés egy késői eseménye.

Olyan valami öröklődött ránk ebben az énekben, amihez fogható talán a rovasírásos magyar ábécé közé került szláv glagolita betűjelek esetében történt; vagy az, ami a délsláv kolindálási szokások és énekek meg a magyar regösének összeötvöződése során játszódott le.

4.3. Egy névtelen magyar költő egy XVIII. századi magyar–szerb összecca-

pást olyan alapon festett meg, amelyen (hála az énekes-költő elődök meg nem fáradt, megőrző emlékezetének) föltetszenek őseink őseinek költészeti színei. S ennek a törmelékeiben fölsejlő, s a csodával határos módon fönmaradt költészetnek a szálaival mintázta meg a délszláv (szerb) szomszédokkal kapcsolatos együttélésből adódó késői, XVIII. századi esemény képét. Őrizve az örökül rá maradt ősit, a sajátját, és ragaszkodva hozzá, mintha mindezt a tudatos-tudatlan szándékkal tette volna, hogy fölhasználhassa az együttélés egyik eseményének kibontásához.

S itt az sem érdemi kérdés, hogy tanult költő, kántoros verselgető cselekedte-e, vagy csupán olyan tollforgató, aki egyszerűen nem tudott ellentállni a talányos, a kissé ugyan homályosnak tűnő, de mindenképpen kísértő-vonzó régiségű keretnek; s épp ezt találta kézenfekvőnek, hogy beleágyazza a hiteles, a vele egykorú Kerekes Izsák és a szebeni szerbek véres összetűzésének panorámáját.

Mindezt megoldhatta volna talán korszerűbb verselési kelléktárral is, miként évszázadokkal előtte és korszerűbb eszközökkel (!) énekel, ugyancsak délszláv emberek sorsáról, a XV. századi Gregori(us) és a XVI. századi Szabatkai Mihály, akiket, lám, nem kísért meg az ősi költészet hangzata. Persze, az sem zárható ki, hogy Kerekes Izsák tragédiájának versbe szedője önmagában véve sem lehetett esetleg valami túl inventív poéta, s ezért ragadta meg a számára kényelmesebbnek ígérkező megoldást. Megragadta ugyanis a meglévőt, a réges-régit, nem is sejtve bizonyára, hogy nagy régiségű törzsbe oltja be új (XVIII. századi) oltványát; s még kevésbé, hogy ezzel olyan szokatlan virágú hajtást fakaszt, amelynek a két szomszéd nép sorsközösségére utaló költészet ritka kincsei között a helye.

Jegyzetek

- ¹ *Ortutay Gyula–Kríza Ildikó*: Magyar népballadák. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1968; 738. Énekünk itt a „balladás hősénekek” között szerepel, s a magunk részéről ezt a kategorizálást tekintjük megfelelőbbnek az eddigiéknél.
- ² A gyermekét elhagyó elcsalt menyecske. Ld. *Vargyas Lajos*: A magyar népballada és Európa II., Zeneműkiadó, Bp., 1976; 338–342
- ³ Az ügyes házasságtörő asszony. Ld. *Vargyas Lajos*: I. m., 524–527
- ⁴ *Vargyas Lajos*: I. m.: Háznépe védelmében elesett hős; 338–339
- ⁵ *Uő*: uo: 339–340. Az énekkel kapcsolatban pedig: 340–342
- ⁶ *Thaly Kálmán*: Adalékok a Thököly és Rákóczy kor irodalomtörténetéhez II., Bp., 1872; 147
- ⁷ *Solymossy Sándor*: Ballada. MN III., Bp., 1938; 107–108
- ⁸ *Ortutay Gy. – Kríza I.*: I. m.; 773–774
- ⁹ *Vargyas Lajos*: Kutatások a népballada középkori történetében II. A honfoglalás kori hősi epika továbbélése balladáinkban. Ethnographia. Bp., 1960; 479–523
- ¹⁰ *Uő*: uo.: 510–514
- ¹¹ *Faragó József*: Három magyar népballada. Művelődés, 1969/1; 46
- ¹² *Demény István Pál*: Kerekes Izsák balladája. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1980. A motívumokkal kapcsolatos részben alapvetően erre a munkára támaszkod-

tunk, s emiatt a részletes bizonyító érveket mellőztük. A motívumokról részletesen ld. a könyv 21–45. l.

- ¹³ *Vitkovics Mihály* magyar és szerb írásai. Európa Könyvkiadó, Bp., 1978; 91–92
- ¹⁴ *Milica Stojadinović Srpkinja*: U Fruškoj gori 1854. Prosveta, Bgd., 1985; 150–151
- ¹⁵ *Uő*: I. m., első kiadása három kötetben. I. k. 1861-ben Újvidéken, II. k. 1862-ben Zemunban, a III. k. pedig 1866-ban ugyancsak Újvidéken.
- ¹⁶ *Magdalena Veselinović Šulc*: Vitkovičev prevod jedne narodne pesme. Zbornik za slavistiku MS, Novi Sad, 19/1980; 129–144
- ¹⁷ *Vargyas Lajos*: I. m.; 338–339
- ¹⁸ *Dávid Gyula–Tordai Zádor*: A kuruckor költészete. Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, Bukarest, é. n.; II. k., 63., 75., 80., 83., 87. és 97. sz. é.
- ¹⁹ *Gezeman Gerhard*: Erlangenski rukopis starih srpskohrvatskih narodnih pesama. Sr. Karlovci, 1925: 81. sz. é.; Narodne pjesme iz starijih, najviše primorskih zapisa. Sabrao i na svijet izdao *Valtazar Bogišić*, Biograd, 1878; 115. és 116. sz. é.; Srpske narodne pjesme. Skupio ih i na svijet izdao *Vuk St. Karadžić*. III. k. 85. sz. é.; *Hörmann Kosta*: Narodne pjesme Muhamedovaca u Bosni i Hercegovini I–II. Sarajevo. 1888–89; I. k.; 2. sz. é., II. k. 63. sz. é.

Rezime

Mađarsko–južnoslovenski komparativni aspekti u narodnoj pesmi „Ižak Kerekeš“

Za istraživače jugoslovensko-mađarske, odnosno srpsko-mađarske književne uzajamnosti izuzetno zanimljivu tematiku predstavljaju dve pesme nastale početkom 18. veka. Jedna, ispevana na srpskohrvatskom, govori o bačkim kiridžijama („Podigle se kiridžije bačke“) i njihovom sukobu sa Mađarima, pri čemu, u okršaju, sve kiridžije ginu, sem Janka. Druga pesma, oblikovana na mađarskom jeziku, govori o sukobu Ižaka Kerekeša („Ižak Kerekeš“) sa sibirskim Srbima, pri čemu – budući da je sam – gine od velike čete Srba.

Ove dve pesme bi već i po istom ili sličnom tematskom okviru (sa dijametralno suprotnom pozicijom aktera), sa mađarskim ličnostima u srpskoj i srpskim u mađarskoj pesmi, predstavljale polazište za istraživanja uzajamnosti. No, pored toga, u mađarskoj pesmi-baladi sačuvani su arhaični motivi i formule, koji upućuju na drevnu mađarsku epsku baštinu iz vremena pre doseljavanja predaka Mađara u panonski region, te se u pesmi odigrala izuzetna pojava uzajamnosti. Događaj s početka 18. stoleća sa sibirskim Srbima ulazi u okvire pesme sa najdrevnijim elementima mađarske epske baštine, što je i u istoriji hiljadugodišnjih jugoslovensko–mađarskih književnih veza izuzetna pojava. Komparativno izučavanje dveju pesama, inače, obećava – pored iznetih – i druge moguće zaključke.

Summary

Hungarian–South-Slavic Comparative Aspects in the Folk-Poem “Izsák Kerekes”

Two poems which have origin from the beginning of 18th century are a very interesting subject for the researchers of the Yugoslav–Hungarian, more precisely the Serbian–Hungarian literary mutuality. One of them, written in Serbo-Croatian, is about

the coachmen of Bačka („The Bačka Coachmen have Raised up”) and their conflict with the Hungarians, when in a struggle, all the coachmen were killed except Janko. The second one, made in Hungarian, is about the struggle between Izsák Kerekes and the Serbs from Sibiu, when he – being alone – was killed by a large troop of the Serbian soldiers.

The mentioned two poems, already by the same or a very similar context (with diametrically opposed protagonists' position), with Hungarian characters in a Serbian and Serbian characters in a Hungarian poem, could be a starting point for research of the mutuality. But in a Hungarian poem-ballad, some archaic motifs and formulae referring to the ancient Hungarian epic treasury from the period of the Hungarian ancestors' movement into the Pannonian Region was preserved, so an extraordinary manifestation of mutuality had occurred in the poems. The event from the beginning of 18th century with the Serbs from Sibiu, enters the scope of the poem with the most ancient elements of the Hungarian epic treasury, what in the history of a thousand years long Yugoslav–Hungarian literary connections is an extraordinary phenomenon. In addition to the already mentioned, the comparative analysis of the both poems promises some other conclusions, too.